EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2026 07 06
COM(2026) 352 final

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

dėl Reglamento (ES) 2016/429 dėl užkrečiamųjų gyvūnų ligų, kuriuo iš dalies keičiami ir panaikinami tam tikri gyvūnų sveikatos srities aktai („Gyvūnų sveikatos teisės aktas“), vertinimo

{SWD(2026) 179 final}

ĮVADAS

Pagal Reglamento (ES) 2016/429 dėl užkrečiamųjų gyvūnų ligų (toliau – Gyvūnų sveikatos teisės aktas)[1] 282 straipsnį, Europos Komisija (toliau – Komisija) turi atlikti to reglamento ir jo 264 straipsnyje nurodytų deleguotųjų aktų vertinimą ir pateikti vertinimo rezultatus ataskaitoje Europos Parlamentui ir Tarybai. Šis dokumentas buvo rengiamas siekiant įvykdyti šį teisinį įsipareigojimą ir siekiant pateikti jį kaip ataskaitą.

Todėl rengiant šią ataskaitą remtasi viso vertinimo proceso metu padarytomis išvadomis ir įgyta patirtimi. Ataskaita grindžiama rezultatais, pateiktais Komisijos tarnybų darbiniame dokumente dėl Gyvūnų sveikatos teisės akto vertinimo, o toliau joje nurodomos konkrečios sritys, kurioms reikėtų skirti ypatingą dėmesį, bei tam tikri būsimi veiksmai, kurių turi imtis Komisija ir valstybės narės.

2. APLINKYBĖS, ŠALTINIAI IR POLITIKOS KONTEKSTAS

Užkrečiamosios gyvūnų ligos nepaiso sienų ir, nors tokiomis ligomis daugiausia serga gyvūnai ir jos sukelia ekonominių nuostolių, kai kuriomis iš jų gali sirgti ir žmonės. Europos Sąjungoje suderintos taisyklės ir tokių gyvūnų ligų kontrolės priemonės pradėtos reglamentuoti prieš kelis dešimtmečius, pvz., vieni pirmųjų gyvūnų sveikatos srities teisės aktų buvo priimti dar 1964 m. Sukūrus ES bendrąją rinką, praėjusio amžiaus dešimtajame dešimtmetyje šios taisyklės buvo dar labiau išplėstos ir sugriežtintos.

Gyvūnų sveikatos teisės aktas buvo priimtas 2016 m., įsigaliojo 2016 m. balandžio 21 d. ir taikomas nuo 2021 m. balandžio 21 d. Juo siekiama sukurti paprastesnę ir lankstesnę reglamentavimo sistemą, užtikrinančią rizika grindžiamą požiūrį nustatant gyvūnų sveikatos reikalavimus, taip pat geresnį pasirengimą ligoms, į sąrašą įtrauktų užkrečiamųjų gyvūnų ligų prevenciją bei kontrolę.

Be to, juo sumažinama administracinė našta ūkininkams, kitiems veiklos vykdytojams ir kompetentingoms institucijoms, nepakenkiant gyvūnų sveikatos būklei Sąjungoje. Be to, šiuo teisės aktu numatyta tinkamesnių priemonių, taikytinų iškilus sanitarinėms krizėms (pvz., atsiradus naujoms ligoms) ar susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, ir jis padeda sumažinti ekonominius nuostolius, kuriuos lemia ligų protrūkiai.

Ši reglamentavimo sistema buvo priimta įgyvendinant ES gyvūnų sveikatos strategiją „Prevencija geriau nei gydymas“[2], kuri buvo patvirtinta parengus išsamų ES gyvūnų sveikatos politikos 1995–2004 m. ir ateities alternatyvų vertinimą[3].

Gyvūnų sveikatos teisės aktu pakeisti 39 atskiri teisės aktai ir nustatyta bendra, suderinta ir rizika grindžiama viso Europos Sąjungos gyvūnų sveikatos sistema. Įgyvendinant reformą, sukurta modernizuota rizika grindžiamų priemonių sistema (pvz., ligų suskirstymas į kategorijas), aiškiau paskirstyta kompetentingų institucijų ir veiklos vykdytojų atsakomybė, sustiprinant prevenciją, visų pirma nustatant aukštesnius biologinio saugumo standartus, taip

---

1 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/429 dėl užkrečiamųjų gyvūnų ligų, kuriuo iš dalies keičiami ir panaikinami tam tikri gyvūnų sveikatos srities aktai („Gyvūnų sveikatos teisės aktas“), OL L 084, 2016 3 31, p. 1.

2 2007–2013 m. ES gyvūnų sveikatos strategija - Maisto sauga - Europos Komisija.

3 CAHP evaluation Final Report-Part I final.doc (BGSP vertinimo galutinė ataskaita, I dalis).

pat sustiprintas pasirengimas, sudarant sąlygas skiepyti ir atnaujinant nenumatytų atvejų planų rengimo reikalavimus. Tai pagrindinės ligų kontrolės priemonės ir struktūrizuotas regionalizavimo naudojimas siekiant užtikrinti prekybos tęstinumą.

Ši struktūra suteikia galimybę Gyvūnų sveikatos teisės aktu įgyvendinti principą „prevencija geriau nei gydymas“, kaip nustatyta 2007 m. ES gyvūnų sveikatos strategijoje[4]. Tai yra perėjimas nuo reaktyvaus krizių valdymo prie iniciatyvaus, rizika grindžiamo požiūrio, kuriuo vadovaujantis į vieningą teisės aktų sistemą įtraukiamos priežiūros, pasirengimo, prevencijos, ankstyvo nustatymo, greito reagavimo ir atkūrimo priemonės.

Gyvūnų sveikatos teisės aktu taip pat prisidedama prie platesnių Sąjungos politikos tikslų įgyvendinimo. Juo remiama bendros sveikatos koncepcija, nes atsižvelgiama į gyvūnų sveikatos, visuomenės sveikatos ir aplinkos sąsają. Šis teisės aktas dera su platesniais ES tikslais, nes juo skatinamos tvarios ir atsparios žemės ūkio maisto produktų sistemos. Be to, juo skatinamas tvarus žemės ūkio maisto produktų sektoriaus konkurencingumas ir didinamas atsparumas krizėms vidaus rinkoje, užtikrinant darniuosius standartus ir koordinuotą reagavimą į tarpvalstybines gyvūnų ligas.

Komisija įvertino Reglamentą (ES) 2016/429 pagal ES geresnio reglamentavimo principus ir pateikė rezultatus Komisijos tarnybų darbiniame dokumente dėl Gyvūnų sveikatos teisės akto vertinimo ir tyrimo, kuriuo jis pagrįstas[5]. Atliekant vertinimą vertinama, kiek buvo įgyvendinti Gyvūnų sveikatos teisės akto tikslai nuo jo įsigaliojimo 2016 m. balandžio 21 d., o konkrečiau – nuo jo taikymo pradžios 2021 m. balandžio 21 d. Tyrimas apėmė laikotarpį iki 2023 m. gruodžio 31 d., o Komisijos tarnybų darbiniame dokumente pateikiama informacija, susijusi su šiek tiek naujesne patirtimi, be kita ko, sukaupta iki 2026 m. pradžios. Rengiant abu dokumentus remtasi išsamiais įrodymais, įskaitant stebėsenos duomenis ir informaciją, gautą iš suinteresuotųjų subjektų per įvairias konsultacijas, kurios buvo surengtos atliekant tyrimą ir vėliau, visų pirma Veterinarijos vyriausiųjų pareigūnų forume, gyvūnų sveikatos patariamuosiuose komitetuose ir kitose ekspertų grupėse. Šis vertinimas taip pat grindžiamas valstybių narių įgyvendinimo ataskaitomis ir pranešimais, Komisijos atliktais auditais, Gyvūnų ligų informacinės sistemos (ADIS) duomenimis, Europos maisto saugos tarnybos (EFSA) mokslinėmis nuomonėmis ir ES veterinarinių nepaprastųjų padėčių grupės (EUVET) išvadomis.

Apskritai, iš rezultatų matyti, kad pagrindiniai Gyvūnų sveikatos teisės akto tikslai iš esmės įgyvendinti, nors ne visai vienodai. Visi pagrindiniai suinteresuotieji subjektai mano, kad šiuo reglamentu sukurtas tvirtas suderintos ES gyvūnų sveikatos politikos pagrindas.

3. APIBENDRINTOS PAGRINDINĖS IŠVADOS IR APRIBOJIMAI

Vertinimo laikotarpiu suinteresuotiesiems subjektams ir valstybėms narėms iškilo keletas įgyvendinimo sunkumų. Nors Gyvūnų sveikatos teisės aktu nustatyta suderinta sistema, Sąjungoje jis taikomas nevienodai. Kaip nurodyta Komisijos tarnybų darbiniame dokumente, atliekant pagrindžiamąjį tyrimą surengtos konsultacijos atskleidė, kad administracinių gebėjimų, valdymo struktūrų ir išteklių skirtumai turi įtakos nacionalinės teisės aktų suderinimo tempui ir mastui, o kai kurios valstybės narės dar neužbaigė būtinų pakeitimų. Dėl

[4] https://food.ec.europa.eu/document/download/7820a76d-d19d-4a35-b223-caae0f7143da_en?filename=ah_policy_strategy_2007-13_en.pdf.

[5] https://data.europa.eu/doi/10.2875/0446681

teisinės sistemos, įskaitant susijusius deleguotuosius ir įgyvendinimo aktus, sudėtingumo iškilo nemažai sunkumų, ypač mažesniems veiklos vykdytojams. Skirtingas aiškinimas ir vykdymo užtikrinimo praktika turi įtakos suinteresuotųjų subjektų vienodam požiūriui. Šias išvadas reikėtų vertinti atsižvelgiant į svarbius apribojimus. Gyvūnų sveikatos teisės aktas taikomas tik nuo 2021 m. balandžio mėn., todėl praėjo palyginti nedaug laiko, kad būtų galima įvertinti jo struktūrinį ir ilgalaikį poveikį. Nacionalinės teisės aktų derinimas vyko nevienodu tempu ir kai kuriais atvejais kartu su Gyvūnų sveikatos teisės akto reikalavimais toliau buvo taikomos anksčiau galiojusios taisyklės, todėl sunku įvertinti, kas lėmė tokį poveikį.

Vertinimo laikotarpis taip pat sutapo su COVID-19 pandemija, geopolitiniais pokyčiais, padidėjusiomis išlaidomis ir didelio masto ligų, įskaitant labai patogenišką paukščių gripą ir afrikinį kiaulių marą, protrūkius. Dėl šių veiksnių sunku nustatyti, kad reikėtų priskirti tokį poveikį, ir negalima padaryti galutinių išvadų. Vis dėlto šiame vertinime pateikiamos ankstyvos preliminarios įžvalgos, o išsamesniam vertinimui atlikti reikės daugiau laiko ir duomenų.

3.1. VEIKSMINGUMAS

Plačiai pripažįstama, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktas yra svarbus žingsnis į priekį siekiant suderinti ES požiūrį į gyvūnų sveikatą, pereinant nuo reaktyvios prie prevencinės sistemos. Dabartinis Gyvūnų sveikatos teisės akto veiksmingumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į tai, kaip jis šiuo metu įgyvendinamas. Dauguma valstybių narių dar nebaigė derinti savo nacionalinės teisės aktų su šiuo reglamentu, o kai kurios iš jų padarė didelę pažangą. Pavyzdžiui, iš Komisijos atliktos sankcijų perkėlimo į valstybių narių nacionalinę teisę pagal Gyvūnų sveikatos teisės aktą analizės matyti, kad iki 2023 m. birželio mėn. tik 10 valstybių narių pranešė, jog priėmė arba rengia taisykles, apimančias sankcijas, taikytinas už Gyvūnų sveikatos teisės akto pažeidimus. Vėlavimą lemia nacionalinių teisinių sistemų ir administracinių struktūrų sudėtingumas. Be to, visiems subjektams prireiks laiko prisitaikyti prie Gyvūnų sveikatos teisės aktu nustatyto naujo požiūrio, ir tai turi įtakos suinteresuotųjų subjektų suvokimui apie jo veiksmingumą. Tuo taip pat paaiškinamas laipsniškas pereinamasis laikotarpis.

Gyvūnų sveikatos teisės aktu nustatyta struktūruota ir moksliškai pagrįsta ligų skirstymo į kategorijas sistema. Užkrečiamosios gyvūnų ligos yra suskirstytos į penkias kategorijas (A–E) pagal jų epidemiologinį pobūdį, poveikį ir priemonių, kurios turi būti įgyvendintos siekiant kovoti su jomis, tipą. Toks skirstymas į kategorijas leidžia proporcingai reaguoti ir nustatyti išteklių prioritetus, todėl valstybės narės gali pritaikyti savo priežiūros ir kontrolės strategijas atsižvelgdamos į savo šalies aplinkybes. Šiam požiūriui iš esmės pritariama, tačiau vis dar kyla susirūpinimas dėl sistemos reagavimo į kylančias grėsmes ir poreikio ją dažniau atnaujinti, visų pirma atsižvelgiant į su klimatu susijusius ligų dinamikos pokyčius.

Gyvūnų sveikatos teisės akte pabrėžiama prevencija nustatant aukštesnius biologinio saugumo standartus. Reglamentu nustatoma aiški veiklos vykdytojų ir kompetentingų institucijų atsakomybė, reikalaujant įgyvendinti biologinio saugumo priemones ūkio lygmeniu ir visuose gamybos grandinės etapuose. Nors tai padėjo padidinti informuotumą ir sumažinti riziką, skirtingų operacijų (pvz., didelės ir mažos apimties) įgyvendinimas tebėra nevienodas. Suderintų gairių ir mokymų trūkumas dar labiau apsunkino naujo požiūrio įgyvendinimą kai kuriose valstybėse narėse.

Kitas svarbus aspektas – atskirų suinteresuotųjų subjektų vaidmens ir bendros atsakomybės stiprinimas. Reglamente paaiškinamos ūkininkų, veterinarijos gydytojų, kompetentingų institucijų ir kitų gyvūnų sveikatos grandinės dalyvių pareigos. Dėl to pagerėjo veiksmų koordinavimas ir atskaitomybė, visų pirma pranešimų apie ligas, priežiūros ir reagavimo į protrūkius srityse. Tačiau vertinimo tyrime pabrėžiama[6], kad reikia didinti informuotumą apie kiekvieno subjekto atsakomybę ir gebėjimų stiprinimą, ypač tarp mažesnių veiklos vykdytojų ir su valdžios institucijomis nesusijusių suinteresuotųjų subjektų. Nepaisant ES lygmens mokymo iniciatyvų, kurios yra iniciatyvos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ dalis, sklaida nacionaliniu lygmeniu tebėra ribota, o daugelis suinteresuotųjų subjektų teigia, kad jiems sunku orientuotis teisinėje sistemoje ir suprasti savo įsipareigojimus. Šiuo požiūriu nenumatytų atvejų planavimo ir imituojamosios pratybos taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį įtraukiant veiklos vykdytojus ir didinant informuotumą.

Dėl vėlavimo suderinti nacionalinės teisės aktus buvo skirtingai taikomos tam tikros naujos nuostatos, pvz., susijusios su rizika grindžiamais gyvūnų sveikatos patikrinimais. Tokie patikrinimai yra svarbi ligų prevencijos ir ankstyvo nustatymo priemonė. Nors kai kurios valstybės narės šiuos patikrinimus įtraukė į esamas programas, dėl duomenų trūkumo vis dar sunku įvertinti, kokiu mastu ši nuostata jau įgyvendinama. Be to, visapusišką įgyvendinimą dar labiau apsunkina vykdymo užtikrinimo mechanizmų trūkumas ir veterinarijos darbuotojų stygius, ypač kaimo ir atokiose vietovėse.

Gyvūnų sveikatos teisės aktu stiprinami ES pajėgumai kontroliuoti ir likviduoti ligas vykdant struktūrines likvidavimo programas ir pripažįstant atitinkamas vietoves neužkrėstomis teritorijomis[7], nes tai labai svarbu siekiant išlaikyti saugią prekybą ir sumažinti endeminių ligų naštą. Tačiau dėl nevienodo įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu nepavyko išnaudoti viso jų potencialo. Svarbu tai, kad skirstymas į regionus padėjo išvengti didelio prekybos srautų sutrikdymo protrūkių metu. Gyvūnų sveikatos teisės aktu valstybėms narėms leista taikyti tikslinius apribojimus užuot nustačius visuotinius draudimus, taip sudarant sąlygas saugiai išvežti gyvūnus ir produktus iš neužkrėstų zonų.

Atlikus vertinimą, pripažintas ir palankiai įvertintas esminis Gyvūnų sveikatos teisės akto pokytis, kuriuo numatyta didesnė skiepijimo nuo gyvūnų ligų aprėptis ir lankstesnis šios priemonės taikymas. Gyvūnų sveikatos teisės akte paaiškintos sąlygos, kuriomis skiepijimas gali būti naudojamas kaip prevencinė arba neatidėliotina priemonė. Tai sudarė sąlygas strategiškiau naudoti vakcinas, pvz., kovojant su labai patogenišku paukščių gripu (LPPG)[8], kai tikslinės skiepijimo kampanijos padėjo sumažinti protrūkių sunkumą ir susijusius ekonominius nuostolius. Ši nauja politika labai padėjo sumažinti neigiamą kelių gyvūnų ligų poveikį. Tarp dažniausiai paminėtų pavyzdžių buvo LPPG, įskaitant nuo 2024 m. Prancūzijoje vykdomą profilaktinio skiepijimo programą, mėlynojo liežuvio ligos virusas keliose valstybėse narėse, gumbelinės atvejai Italijoje, Prancūzijoje ir Ispanijoje 2025–2026 m. bei snukio ir nagų ligos atvejai Slovakijoje, Vengrijoje (2025 m.) ir Kipre (2026 m.). Tačiau kai kurie suinteresuotieji subjektai paragino teikti platesnę paramą skiepijimui, pvz., išplėsti ES antigenų ir vakcinų bankus, kad šie apimtų ne tik A kategorijos ligas, ir paragino parengti labiau struktūruotą ir geriau koordinuotą skiepijimo nuo gyvūnų ligų ES planą.

---

6 Išorės tyrimas, p. 84.

7 Išorės tyrimas, p. 111.

8 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, 2.3.3 punktas.

Skaitmeninių priemonių, kaip antai atsekamumo ir gyvūnų perkėlimo stebėjimo sistemos TRACES ir ataskaitų teikimo ir pranešimo sistemos ADIS, modernizavimas vertinamas kaip pažanga ir laikomas svarbiu žingsniu siekiant supaprastinti procedūras, nors tebėra keletas neišspręstų techninių ir sąveikumo problemų[9].

Nors įgyvendinant Gyvūnų sveikatos teisės aktą, buvo siekiama suderinti ir supaprastinti gyvūnų sveikatos reikalavimus visoje ES, pastebėtas tam tikras nenumatytas poveikis, visų pirma mažiesiems veiklos vykdytojams, pvz., nekomerciniams gyvūnų laikytojams. Tam tikrais atvejais dėl nacionaliniu lygmeniu nustatytų reikalavimų, kurie kartais viršija Gyvūnų sveikatos teisės akte nustatytus reikalavimus, padidėjo administracinė ir finansinė našta. Be to, nors Gyvūnų sveikatos teisės aktu finansinė parama nereglamentuojama, suinteresuotieji subjektai nurodė, kad tinkamų kompensavimo mechanizmų trūkumas yra kliūtis veiksmingam įgyvendinimui.

Gyvūnų sveikatos teisės akto veiksmingumas akivaizdus tose srityse, kuriose padaryta pažanga jį įgyvendinant, visų pirma ligų skirstymo į kategorijas, rizika grindžiamos priežiūros, biologinio saugumo ir likvidavimo pastangų srityse. Tačiau apskritai šio teisės akto įgyvendinimas tebėra pereinamajame etape. Nuolatinė parama valstybėms narėms, teisinių priemonių supaprastinimas ir platesnis suinteresuotųjų subjektų įtraukimas bus labai svarbūs siekiant visapusiškai išnaudoti šio reglamento potencialą. Kadangi nacionalinės sistemos toliau derinamos su Gyvūnų sveikatos teisės aktu, bus galima atlikti išsamesnį jo ilgalaikio poveikio vertinimą.

3.2. EFEKTYVUMAS

Vertinant Gyvūnų sveikatos teisės akto efektyvumą, analizuojama, ar valstybių narių, suinteresuotųjų subjektų ir Komisijos patirtos išlaidos buvo proporcingos nuo jo įgyvendinimo gautai naudai. Tačiau svarbus šio vertinimo trūkumas yra tai, kad valstybės narės dar nevisiškai suderino savo nacionalinės teisės aktus su Gyvūnų sveikatos teisės aktu ir nevisiškai pasinaudojo Gyvūnų sveikatos teisės akto suteikiamu lankstumu. Todėl vis dar sunku atskirti Gyvūnų sveikatos teisės akto poveikį nuo nevisiškai suderintų nacionalinės teisės aktų poveikio. Be to, gali prireikti kelerių metų, kol Gyvūnų sveikatos teisės akto poveikis atsispindės faktiniuose gyvūnų sveikatos būklės pokyčiuose, ypač atsižvelgiant į tai, kad išorės veiksniai daro didelę įtaką epidemiologinei padėčiai.

Apskritai tikimasi, kad Gyvūnų sveikatos teisės akto sąnaudų ir naudos santykis ilguoju laikotarpiu bus teigiamas, nors ir su svarbiomis išlygomis. Trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu dėl Gyvūnų sveikatos teisės akto įvairiems suinteresuotiesiems subjektams teko daug išlaidų ir didelė administracinė našta, ir kai kuriais atvejais šios išankstinės išlaidos buvo didesnės, nei tikėtasi iš pradžių. Manoma, kad ateityje šios išlaidos ir pastangos duos aiškios naudos ligų prevencijos ir kontrolės, reguliavimo derinimo ir prekybos lengvinimo srityse. Tikimasi, kad tokia nauda ilgainiui didės. Manoma, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktu sutelkus dėmesį į prevenciją (pvz., biologinio saugumo priemones ir priežiūrą), per ateinančius kelerius metus sumažės brangiai kainuojančių ligų protrūkių, todėl bus sutaupyta lėšų ir tai pateisins esamas išlaidas. Vis dėlto išnaudotas dar ne visas efektyvumo didėjimo potencialas, nes dar neužbaigtas perėjimas prie naujosios reglamentavimo sistemos. Šiame ankstyvame

[9] Išorės tyrimas, 4.12 punktas, p. 69.

įgyvendinimo etape Gyvūnų sveikatos teisės akto nauda pasireiškia nevienodai, be to, tam tikras išlaidas tenka padengti iš anksto.

Kai kurios nacionalinės kompetentingos institucijos patyrė didelių vienkartinių išlaidų ir patiria dideles nuolatines išlaidas, siekdamos suderinti nacionalines sistemas su Gyvūnų sveikatos teisės aktu. Tai apima pastangas atnaujinti arba konsoliduoti nacionalinės teisės aktus, atnaujinti IT sistemas (pvz., pranešimo apie ligas ir jų atsekamumo sistemas), įdarbinti arba parengti darbuotojus ir pranešti suinteresuotiesiems subjektams apie naujus reikalavimus. Daugelis nacionalinių institucijų turėjo perskirstyti didelius išteklius, kad pritaikytų savo priežiūros ir ataskaitų teikimo infrastruktūrą.

Be to, veiklos vykdytojams atsirado naujų reikalavimų laikymosi išlaidų. Tai susiję su tokiais įpareigojimais kaip aukštesni ligų priežiūros ir biologinio saugumo standartai, gyvūnų perkėlimo apskaitos tvarkymas ir, kai kuriais atvejais, tokių reikalavimų kaip gyvūnų sveikatos patikrinimai ir naujų ūkių registravimas vykdymu. Tačiau šios priemonės nebuvo visiškai naujos visiems veiklos vykdytojams, išskyrus kai kurias konkrečias priemones. Pavyzdžiui, dėl nacionalinės teisės aktų arba dalyvavimo privačiose sertifikavimo schemose kai kuriuose sektoriuose ir šalyse jau buvo atliekami gyvūnų sveikatos patikrinimai dar iki įgyvendinant Gyvūnų sveikatos teisės aktą. Todėl veiklos vykdytojai, sektoriai ir valstybės narės nevienodai patyrė naujų išlaidų dėl Gyvūnų sveikatos teisės akto.

Remiantis atliktu tyrimu, pagal Gyvūnų sveikatos teisės aktą nustatyta arba numatoma nauda apima veiksmingesnę ir efektyvesnę ligų kontrolę ir nuoseklesnę reglamentavimo aplinką. Gyvūnų sveikatos teisės aktu siekta, vienu reglamentu pakeičiant 39 teisės aktus, supaprastinti taisykles ir sumažinti teisinį susiskaidymą. Iš esmės šis konsolidavimas suteikė daugiau teisinio tikrumo ir turėtų padidinti aiškumą bei ilgainiui sumažinti administracinę naštą. Iš tiesų daugelis suinteresuotųjų subjektų teigia, kad sukūrus vieningą sistemą užtikrinamas glaudesnis valdžios institucijų ir suinteresuotųjų subjektų veiksmų koordinavimas ir sudarytos palankesnės sąlygos sparčiau ir vieningiau reaguoti į tarpvalstybinių ligų keliamas grėsmes. Esama įrodymų, kad Gyvūnų sveikatos teisės akto priemonės (pvz., rizika grindžiama priežiūra ir skirstymas į regionus) padėjo veiksmingiau suvaldyti pastarojo laikotarpio gyvūnų ligų protrūkius (pvz., paukščių gripą, afrikinį kiaulių marą) ir taip sumažinti gyvūnų naikinimo mastą, prekybos draudimų ir kitų brangiai kainuojančių neatidėliotinų priemonių. Prekybos duomenys ir suinteresuotųjų subjektų atsiliepimai rodo, kad vidaus rinka išliko atspari. Nepaisant tebesitęsiančių gyvūnų ligų protrūkių, po 2021 m. Sąjungos vidaus prekyba labai atsigavo, o tai rodo, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktų nustatyta sistema padėjo užtikrinti prekybos tęstinumą[10]. Gyvūnų sveikatos teisės aktas, kuriuo suderinti visoje ES taikomi standartai ir metodai, padeda išlaikyti pasitikėjimą ES vidaus prekyba gyvūnais ir gyvūniniais produktais ir užkerta kelią nepagrįstoms prekybos kliūtims įvykus ligų protrūkiams (taikomas skirstymas į zonas / regionus, o ne visuotiniai nacionaliniai draudimai). Tokia nauda, nors ir sunkiau ją iš karto kiekybiškai įvertinti, padeda užtikrinti stabilesnę ir nuspėjamesnę veiklos aplinką įmonėms ir valdžios institucijoms. Visa tai, kas išdėstyta pirmiau, rodo, kad Gyvūnų sveikatos teisės akto vertė yra tokia, kad laikui bėgant ji turėtų atsverti padarytas investicijas.

Nepaisant ilgalaikės šio teisės akto naudos, kai kurie veiklos vykdytojai teigia, kad dėl jo įgyvendinimo, ypač pradiniame etape, atsirado tam tikra administracinė našta. Jie išreiškė susirūpinimą dėl padidėjusio dokumentų kiekio, naujų procedūrų, pvz., įmonių registravimo, duomenų saugojimo, gyvūnų sveikatos patikrinimų, sudėtingumo ir sutampančių nacionalinių

[10] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, 4.1.1 punktas, p. 44.

bei ES reikalavimų. Tam tikros tikslinės grupės dėl to patyrė itin didelį poveikį. Visų pirma smulkieji ūkininkai ir nekomerciniai gyvūnų laikytojai nurodė, kad, jų nuomone, laikytis Gyvūnų sveikatos teisės akto reikalavimų (pvz., gauti veterinarijos sertifikatus gyvūnams perkelti arba laikytis naujų apskaitos ir biologinio saugumo taisyklių) yra sudėtinga ir tokie reikalavimai yra neproporcingi jų veiklos mastui. Didesni komercinės veiklos vykdytojai taip pat atkreipia dėmesį į tam tikras padidėjusias reikalavimų laikymosi išlaidas, bet didesnėms įmonėms jas paprasčiau padengti.

Skirtingų valstybių narių ir veiklos vykdytojų grupių patirtis, susijusių su Gyvūnų sveikatos teisės akto efektyvumu ir ekonomine nauda, labai skiriasi. Valstybėms narėms, kuriose įsigaliojus Gyvūnų sveikatos teisės aktui jau buvo išvystyta veterinarijos infrastruktūra, sukurtos pažangios IT sistemos ir veikė pakankamai išteklių turinčios administracijos, pereinamasis laikotarpis buvo sklandesnis ir net pavyko gauti iš to naudos. Pavyzdžiui, šalys, kurios prieš įsigaliojant Gyvūnų sveikatos teisės aktui buvo įdiegusios nacionalinę kompiuterinę gyvūnų atsekamumo duomenų bazę, išplėtojo tą sistemą ir teigė patobulinusios priežiūros bei ankstyvo nustatymo gebėjimus. Šiuo pavyzdžiu atkreipiamas dėmesys į tai, kad tais atvejais, kai investuojama į infrastruktūrą ir gebėjimų stiprinimą, galima veiksmingiau užtikrinti Gyvūnų sveikatos teisės akto veikimo efektyvumą. Kita vertus, valstybės narės, turinčios mažiau išteklių arba prasčiau išvystytas sistemas, susidūrė su didesniais iššūkiais ir patyrė palyginti daugiau išlaidų. Tokius skirtumus pajuto ir tokie suinteresuotieji subjektai kaip ūkininkai, pavyzdžiui, šaliai vėluojant parengti atnaujintas gaires, tos šalies ūkininkams ir veterinarijos gydytojams gali tekti ilgiau laikytis painių procedūrų.

Be to, sąnaudų ir naudos pasiskirstymas pagal suinteresuotųjų subjektų kategorijas taip pat skiriasi priklausomai nuo to, kokiu mastu valstybės narės naudojasi Gyvūnų sveikatos teisės akte numatytu lankstumu[11] [12]. Valstybių narių, kurios nevisiškai laikėsi rizika grindžiamo požiūrio, ūkininkų bendruomenė pajuto didesnę naštą. Kitose valstybėse narėse, kurios taikė Gyvūnų sveikatos teisės akte numatytas lankstumo priemones, kad pritaikytų atitinkamas priemones pagal vietos riziką (pavyzdžiui, atleisdamos labai smulkius gyvūnų laikytojus nuo tam tikrų pareigų), privačiajam sektoriui teko palyginti mažesnė našta. Šie politiniai sprendimai ir skirtingos ekonominės struktūros (dideli komerciniai ūkiai, palyginti su daugeliu smulkiųjų ūkininkų) reiškia, kad Gyvūnų sveikatos teisės akto efektyvumas įvairiose šalyse ar sektoriuose gali būti vertinamas skirtingai.

3.3. NUOSEKLUMAS

Iš vertinimo matyti, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktas yra nuoseklus. Ligų įtraukimas į Sąjungos sąrašą ir skirstymas į kategorijas lemia atitinkamą priežiūros lygį, gyvūnų perkėlimo sąlygas ir kontrolės priemones – taip sukuriama struktūrinė sąsaja tarp rizikos vertinimo ir reagavimo operatyviniais veiksmais. Tačiau praktiškai tebėra skirtumų, susijusių su tuo, kaip valstybės narės kuria priežiūros sistemas, valdo laukinės gamtos sąsajas ir taiko nukrypti leidžiančias nuostatas protrūkių metu. Kadangi kelios valstybės narės dar nebaigė derinti nacionalinės teisės aktų, dar neužtikrintas visiškas veiklos nuoseklumas.

Vertinant išoriškai, Gyvūnų sveikatos teisės aktas taikomas kartu su kitais Sąjungos teisės aktais ir papildo vienas kitą. Oficialios kontrolės reglamente nustatyta horizontali tikrinimo ir vykdymo užtikrinimo ES žemės ūkio maisto produktų grandinėje sistema. Gyvūnų sveikatos

[11] Išorės tyrimas, 3 priedas, p. L.

[12] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, 4.1.2 punktas, p. 46.

teisės aktas yra viršesnis už Maisto srities teisės aktų bendrųjų principų reglamentą[13] ir zoonozes reglamentuojančius teisės aktus[14], nes juo siekiama mažinti riziką gyvūnų sveikatai prieš jai padarant poveikį maisto saugai ar visuomenės sveikatai. Jis taip pat suderintas su ES teisės aktais dėl veterinarinių vaistų[15], ypač tos nuostatos, pagal kurias skiepijimas ar gydymas yra ligų kontrolės strategijų dalis. Gyvūnų sveikatos teisės aktu siekiama užtikrinti nuoseklų bendros sveikatos koncepcijos taikymą, sprendžiant gyvūnų ir visuomenės sveikatos, laukinės gamtos, aplinkos, maisto ir pašarų saugos, gyvūnų gerovės tarpusavio sąsajų klausimą ir atsižvelgiant į kitus išorės veiksnius, kaip antai apsirūpinimo maistu saugumą, ekonominius veiksnius, socialinius klausimus[16].

Apskritai, šis teisės aktas laikomas labai nuosekliu, atsižvelgiant į maisto saugos ir gyvūnų gerovės teisės aktus[17], nors suinteresuotųjų subjektų nuomonės dėl praktinio suderinimo su gyvūnų gerovės teisės aktais skiriasi, ypač tais atvejais, kai ligų kontrolės priemonės pagal Gyvūnų sveikatos teisės aktą gali turėti įtakos gyvūnų gerovei.

Gyvūnų sveikatos teisės aktas laukinei gyvūnijai taikomas tik tuo atveju, jei jis epidemiologiniu požiūriu svarbus į sąrašą įtrauktų ligų prevencijai ar kontrolei. Tam tikros sritys, visų pirma užkrečiamosios spongiforminės encefalopatijos ir dauguma šalutiniams gyvūniniams produktams taikomų taisyklių, ir toliau reglamentuojamos specialiomis teisinėmis sistemomis, nepatenkančiomis į Gyvūnų sveikatos teisės akto taikymo sritį.

3.4. REIKALINGUMAS

Gyvūnų sveikatos teisės aktas tebėra labai aktualus atsižvelgiant į didėjančias epidemiologines grėsmes, įskaitant tam tikrų ligų protrūkių kartojimąsi, nuolatinį kitų ligų, pvz., afrikinio kiaulių maro (AKM), labai patogeniško paukščių gripo (LPPG), plitimą ir didėjantį pernešėjų platinamų ligų mastą. Šiame akte sutelktas dėmesys į prevenciją, numatytas skirstymas į regionus ir kitos priemonės, kaip antai skiepijimas, yra tinkamos priemonės vis sudėtingesnės ligų dinamikos problemai spręsti.

Apskritai, Gyvūnų sveikatos teisės aktas laikomas atitinkančiu dabartinius poreikius ir pakankamai pritaikomu atsižvelgiant į kylančias grėsmes, nes jame nustatyti vienodi būtiniausi reikalavimai A ir B kategorijoms priskiriamoms ligoms ir lankstesni metodai C, D ir E kategorijoms priskiriamoms ligoms. Tačiau veiklos vykdytojai nurodo keletą su tuo susijusių iššūkių. Lankstumas, numatytas C, D ir E kategorijoms priskiriamoms ligoms, suteikia galimybę valstybėms narėms pritaikyti priemones atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, tačiau taip pat toks lankstumas gali lemti nevienodą priemonių taikymą (pvz., skiepijant nuo mėlynojo liežuvio ligos), nes, nors tos priemonės gali būti naudingos kontroliuojant ligą valstybėse narėse, jos gali turėti neigiamą poveikį ES vidaus prekybai ir rinkos nuspėjamumui. Be to, suinteresuotieji subjektai nurodė, kad biologinio saugumo įpareigojimai ir gyvūnų

---

13 2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 178/2002, nustatantis maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantis Europos maisto saugos tarnybą ir nustatantis su maisto saugos klausimais susijusias procedūras, http://data.europa.eu/eli/reg/2002/178/2026-01-01.

14 2003 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/99/EB dėl zoonozių ir zoonozių sukėlėjų monitoringo, iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 90/424/EEB ir panaikinanti Tarybos direktyvą 92/117/EEB, http://data.europa.eu/eli/dir/2003/99/oj.

15 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/6 dėl veterinarinių vaistų, kuriuo panaikinama Direktyva 2001/82/EB, http://data.europa.eu/eli/reg/2019/6/oj.

16 Išorės tyrimas, p. 78.

17 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, p. 59.

sveikatos patikrinimų reikalavimai, nors iš esmės jie yra aiškiai apibrėžti, yra tos sritys, kuriose išsamesnės ir labiau suderintos veiklos gairės padėtų užtikrinti nuoseklesnį įgyvendinimą.

3.5. ES PRIDĖTINĖ VERTĖ

Atliktas vertinimas patvirtina aiškią ES pridėtinę vertę. Nustačius suderintas gyvūnų sveikatos, visų pirma ligų priežiūros, prevencijos ir kontrolės, taisykles, šia sistema remiami koordinuoti veiksmai visose valstybėse narėse ir padedama užtikrinti vienodas sąlygas vidaus rinkoje. Sąjungos lygmens priemonės, kaip antai ligų įtraukimas į sąrašą ir skirstymas į kategorijas, antigenų ir vakcinų bankai, ES pranešimo apie ligas ir ataskaitų teikimo sistema, ES gyvūnų sveikatos laboratorijų tinklas, skirstymas į regionus ir bendros gyvūnų perkėlimo ir įvežimo į Sąjungą taisyklės padeda palaikyti nuspėjamą tarpvalstybinį veiksmų koordinavimą ir sudaryti sąlygas saugiai prekybai. Be to, Gyvūnų sveikatos teisės aktu sukurta sistema užtikrinama, kad įvežimo į Sąjungą reikalavimai būtų tokie pat griežti kaip ir ES taikomi reikalavimai, taip sukuriant vienodas sąlygas ES veiklos vykdytojams. Šie įvežimo reikalavimai, atitinkantys Pasaulio gyvūnų sveikatos organizacijos (WOAH) tarptautinius standartus, suteikia galimybę vykdyti tarptautinę prekybą laikantis Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių (SFP) principų. Valstybėms narėms nebūtų pavykę pasiekti tokių pačių rezultatų, jei jos būtų veikusios vienos[18] [19].

ES ir nacionalinių veiksmų pusiausvyra yra iš esmės proporcinga. Tačiau iš rezultatų matyti, kad esama tam tikrų apribojimų, turinčių įtakos tam, kiek ES pridėtinė vertė išnaudojama praktiškai. Įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu ir lankstumo nuostatų taikymo skirtumai gali turėti įtakos gyvūnų perkėlimo nuspėjamumui ir lemti nevienodas sąlygas tam tikriems veiklos vykdytojams. Tuo klausimu konsultacijose atkreiptas dėmesys į tai, kad tolesnis koordinavimas Sąjungos lygmeniu galėtų padėti užtikrinti didesnį nuoseklumą ir rinkos nuspėjamumą, kartu išlaikant būtiną lankstumą.

4. ĮGYTA PATIRTIS IR TOLESNI VEIKSMAI

Kaip minėta, nors Gyvūnų sveikatos teisės aktas visapusiškai taikomas tik nuo 2021 m., atliktu vertinimu patvirtintas bendras teigiamas vertinimas ir iš esmės teigiamas suinteresuotųjų subjektų įvertinimas. Plačiai pripažįstama, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktu buvo labai patobulinta ankstesnė suskaidyta sistema, sukurta modernizuota, rizika grindžiama teisinė struktūra, ir tai yra tvirtas ir nuoseklus suderintos, prevencinės ir rizika grindžiamos gyvūnų sveikatos politikos ES pagrindas. Juo remiamas perėjimas nuo ligų likvidavimo prie prevencijos, pasirengimo ir proporcingo ilgalaikio ligų valdymo, taip didinant ES gyvūnų sveikatos politikos nuspėjamumą ir tvarumą.

Nepaisant teigiamų bendrų atsiliepimų ir vertinimo, dėl tretinių teisės aktų sudėtingumo, nevienodo įgyvendinimo ir vėlavimo suderinti nacionalinės teisės aktus buvo nevisiškai išnaudotas šios teisinės sistemos potencialas. Komisija nustatė tam tikras sritis, kurioms reikėtų skirti daugiau dėmesio. Šios sritys, kurios nustatytos pagal atitinkamus vertinimo kriterijus ir kurioms Komisija ir valstybės narės turi skirti daugiau dėmesio, nurodytos toliau pateiktuose punktuose.

[18] Išorės tyrimas, p. 139.
[19] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, p 69.

4.1. Bendros politikos ir teisinės sistemos stiprinimas

Šiame vertinime pripažįstama, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktas yra aiškesnė, modernizuota teisinė struktūra, kuria užtikrinamas nuoseklesnis gyvūnų sveikatos taisyklių taikymas visoje ES. Palyginti su ankstesne teisine sistema, Gyvūnų sveikatos teisės aktas plačiai laikomas struktūriškai tobulesne teisine sistema. Šiuo teisės aktu toliau mažinama priklausomybė nuo skubaus likvidavimo priemonių ir remiamas tvaresnis, nuspėjamesnis ir lankstesnis ilgalaikis ligų valdymas.

Kita vertus, atliktas vertinimas atskleidė, kad tretiniai teisės aktai yra sudėtingi, o taisyklės įgyvendinamos nevienodai arba dar neužtikrinamas jų vykdymas valstybėse narėse. Valstybės narės taip pat nurodo, kad suderinimas su nacionalinės teisės aktais buvo sudėtingesnis, nei tikėtasi. Tyrimas taip pat atskleidė tam tikras nusivylimą dėl deleguotųjų aktų priėmimui reikalingo laiko, kuris yra ilgesnis, nei iš pradžių manė tam tikri suinteresuotieji subjektai.

Siekdama spręsti šiuos klausimus, Komisija turėtų toliau derinti ir racionalizuoti tretinius teisės aktus, kad būtų lengviau juose orientuotis ir būtų patogiau jais naudotis. Be to, Komisija turėtų padaryti Komisijos interneto svetainę patogesnę naudotojams ir ją atnaujinti, pateikdama paaiškinimus dėl įvairių teisės aktų integravimo ir veikimo bei jų tarpusavio sąsajų. Prireikus Komisija gali parengti įvairių teisės aktų elementų gaires, kurias prireikus būtų galima priimti kaip Komisijos pranešimą. Reikia tęsti mokymo programą „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ ir stiprinti žinių perdavimą tarp valstybių narių.

Valstybės narės turi paspartinti ir užtikrinti visišką Gyvūnų sveikatos teisės akto perkėlimą į nacionalinę teisę, panaikindamos pasenusius nacionalinės teisės aktus. Prireikus jos turėtų parengti su šia tema susijusias nacionalines arba sektorių gaires, kuriomis būtų papildytos Komisijos gairės, visų pirma siekiant atsižvelgti į konkrečias aplinkybes ir situacijas. Be to, valstybės narės privalo veiksmingiau ir efektyviau skleisti programos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ metu įgytas žinias oficialioms tarnyboms ir veiklos vykdytojams.

4.2. Skirtingų subjektų atsakomybės paaiškinimas ir atitikties stiprinimas

Vertinimas atskleidė, kad šiuo metu pareigos yra paskirstytos aiškiau ir esama mažiau netikrumo dėl to, kas yra atsakingas už prevencijos, pranešimo, kontrolės ir atkūrimo priemones. Iš vertinimo matyti, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktu nustatytas bendros atsakomybės principas, didesnis suinteresuotųjų subjektų grupių, visų pirma veterinarijos gydytojų ir kompetentingų institucijų, informuotumas, o tai sudarė sąlygas sklandžiau bendradarbiauti ligų protrūkių metu. Tai taip pat padėjo pagerinti reikalavimų laikymąsi.

Tačiau dėl atsakomybė vietos operatyviniu lygmeniu vis dar gali iškilti neaiškumų, ypač įvykus protrūkiui. Atlikus vertinimą nustatyta vietos operatyvinio planavimo trūkumų, kuriuos lėmė nepakankamas mokymas ir koordinavimas, o ne Gyvūnų sveikatos teisės aktų sistemos trūkumai. Praktinį šios sistemos taikymą dar labiau apsunkina daugiasluoksniai deleguotieji ir įgyvendinimo aktai. Be to, valstybės narės yra teisiškai įpareigotos pranešti Komisijai apie sankcijas, taikomas už Gyvūnų sveikatos teisės akto nuostatų pažeidimus. Apie teisės aktus, kuriais numatytos tokios sankcijos, pranešė vos kelios valstybės narės[20].

[20] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, p. 27.

Siekdama spręsti šiuos klausimus, be 4.4 punkte nurodytų elementų, Komisija siekia priimti įgyvendinimo reglamentą dėl nenumatytų atvejų planų.

Siekiant padidinti nacionalinių sankcijų sistemų skaidrumą ir skatinti atskaitomybę bei tarpusavio pasitikėjimą, gali būti numatyta reguliariai skelbti palyginamą informaciją apie nacionalines sankcijas ir vykdymo užtikrinimo praktiką. Atsižvelgdama į šiuos svarstymus, Komisija galėtų pradėti diskusiją Gyvūnų sveikatos patariamajame komitete ir Augalų, gyvūnų, maisto ir pašarų nuolatiniame komitete dėl reikalavimų dėl minimalaus sankcijų lygio nustatymo ar kitų gairių valstybėms narėms, kaip taikyti sankcijas, pridėtinės vertės.

Valstybės narės turi dėti daugiau pastangų perkeldamos taisykles į nacionalinę teisę ir parengti reikiamas sankcijas, kad būtų užtikrintas tinkamas Gyvūnų sveikatos teisės akto įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu, taip pat suteikti kompetentingoms institucijoms reikiamas priemones teisės aktų vykdymui užtikrinti.

4.3. Galimybės pritaikyti ligų skirstymą į kategorijas / prioritetų nustatymą užtikrinimas

Vertinime daroma išvada, kad ligų prioritetų nustatymas ir skirstymas į kategorijas yra vertinga svarbi priemonė, kuria remiamos proporcingos, mokslu grindžiamos ES priemonės. Tačiau tebekyla susirūpinimas dėl gebėjimo prisitaikyti, taip pat dėl savalaikių atnaujinimų ir gebėjimo prisitaikyti prie naujos rizikos ir ligų, dėl kurių kyla tam tikrų konkrečių problemų, pvz., pernešėjų platinamų ligų.

Todėl Komisija peržiūrės ir patikrins, ar dabartinė skirstymo į kategorijas sistema vis dar tinkama, atsižvelgiant į dabartines aplinkybes**.** Komisija taip pat peržiūrės, ar skirstymo į kategorijas kriterijais tinkamai sprendžiamos konkrečios problemos (pvz., pernešėjų platinamos ligos, dėl kurių jau pateiktas prašymas EFSA pateikti nuomonę), ir prireikus gali pasiūlyti teisės aktų pakeitimų. Komisija taip pat įgalios EFSA ir apsvarstys galimybę pradėti išsamesnį gyvūnų ligų vertinimą ir prireikus pakartotinį vertinimą, kad jos būtų įtrauktos į Sąjungos sąrašą, kad būtų galima imtis priemonių ir jas suskirstyti į kategorijas pagal Gyvūnų sveikatos teisės aktą.

4.4. Reagavimo į gyvūnų ligas gerinimas ir nenumatytų atvejų planai

Atlikus vertinimą prieita prie išvados, kad priėmus Gyvūnų sveikatos teisės aktą, geriau koordinuojamas reagavimas į gyvūnų ligas. Be to, nenumatytų atvejų planų taisyklės dar labiau padės veiksmingiau reaguoti į ligų protrūkius.

Tačiau ligų kontrolės priemonės valstybėse narėse įgyvendinamos nevienodai. Kalbant apie nenumatytų atvejų planus, suinteresuotieji subjektai pažymi, kad nėra įgyvendinimo taisyklių, o tyrime[21] padaryta išvada, kad kelių valstybių narių nenumatytų atvejų planai yra pasenę.

Siekdama sustiprinti ES ligų kontrolės priemones, Komisija toliau peržiūrės ir iš dalies pakeis deleguotuosius reglamentus[22], kad jie būtų pritaikyti atsižvelgiant į naujausius mokslo pasiekimus ir valstybių narių poreikius. Siekdama užtikrinti vienodą nenumatytų atvejų planų įgyvendinimą, Komisija priims įgyvendinimo reglamentą. Komisija toliau rems valstybes nares nuolat vykdydama programą „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“, daugiausia

[21] Išorės tyrimas, p. 66.

[22] http://data.europa.eu/eli/reg_del/2020/687/oj.

dėmesio skirdama nuolatinei paramai gyvūnų sveikatos klausimais. Komisija pradės specialius auditus valstybėse narėse, siekdama stebėti, kaip valstybės narės įgyvendina imituojamąsias pratybas ir nenumatytų atvejų planų taisykles.

4.5. Skirstymo į regionus ir skirstymo į laikymo vietas stiprinimas

Vertinimas atskleidė, kad Gyvūnų sveikatos teisės akte nustatytos ligų kontrolės priemonės, kurios padėjo sumažinti ligų plitimą, prisidėjo prie ligų neužkrėstų teritorijų pripažinimo ES ir užtikrino galimybę tęsti ES vidaus prekybą ir eksportą. Tai pasiekta taikant ES skirstymo į regionus principą ir, kiek mažesniu mastu, naujas skirstymo į laikymo vietas koncepcijas, kuriomis sudaromos sąlygos tęsti prekybą ES viduje ir eksportą į ES nepriklausančias šalis.

Tačiau dėl to, kad skirstymas į regionus ir susijusios priemonės nevienodai pripažįstamos trečiosiose šalyse, numatoma jų nauda tarptautinės prekybos tęstinumui yra mažesnė. Keletas suinteresuotųjų subjektų ragina parengti praktiškesnes gaires, taip pat padėti kaupti žinias ir stiprinti gebėjimus.

Siekdama spręsti šiuos klausimus, Komisija toliau rems valstybes nares parengdama skirstymo į regionus ir laikymo vietas taikymo gaires, kad šios nuostatos būtų suprantamesnės. Patogioje naudoti Komisijos interneto svetainėje bus paaiškinti įvairūs teisės aktai ir, naudojant novatoriškas IT kartografavimo priemones, bus vizualizuotas skirstymas į regionus.

Be to, Komisija ir valstybės narės dvišaliuose ir daugiašaliuose susitikimuose, taip pat pasitelkdamos prekybos susitarimus, derybose dėl sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių ir tarptautinėse standartus nustatančiose organizacijose toliau skatins, kad prekybos partneriai pripažintų ES skirstymą į regionus.

4.6. Nevienodo įgyvendinimo valstybėse narėse problemos sprendimas, rizika grindžiamos priemonės ir lankstumas

Silpnas ir netolygus Gyvūnų sveikatos teisės akto įgyvendinimas valstybėse narėse yra viena iš dažniausiai minimų vertinimo išvadų ir yra laikomas silpnąja grandimi šiame procese. Be to, Gyvūnų sveikatos teisės akte numatytos priemonės grindžiamos rizika. Šiuo atžvilgiu teisinė sistema suteikia galimybių suteikti lankstumo nustatant išsamesnes taisykles, t. y. priimant deleguotuosius ir įgyvendinimo aktus, remiantis Gyvūnų sveikatos teisės aktu. Gyvūnų sveikatos teisės aktu valstybėms narėms taip pat suteikiama galimybė tam tikrose srityse įgyvendinti griežtesnes taisykles. Nors kai kurios valstybės narės turi gerosios patirties, kaip užtikrinti tinkamą naujos reglamentavimo sistemos įgyvendinimą, o mokymo programos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ pridėtinė vertė yra akivaizdi, daugelyje valstybių narių ji vis dar įgyvendinta tik iš dalies.

Kalbant apie lankstumą, nors vertinime pabrėžiama gyvūnų sveikatos teisės akto pridėtinė vertė, ypač įgyvendinant ligų kontrolės priemones, jame taip pat pabrėžiama, kad tai lemia nevienodą vykdymo užtikrinimą ir skirtingą nukrypti leidžiančių nuostatų taikymą valstybėse narėse. Tai buvo įvertinta kaip veiksnys, darantis poveikį bendrajai rinkai ir sukuriantis nevienodas sąlygas tam tikriems sektoriams skirtingose valstybėse narėse, todėl buvo paraginta užtikrinti nuoseklesnį įgyvendinimą visoje ES.

Siekdama spręsti šią problemą, Komisija gali sustiprinti Komisijos auditus valstybėse narėse, kad būtų atidžiai stebimas ir skatinamas veiksmingesnis ir tolygesnis įgyvendinimas. Jei

manoma, kad tai būtina, Komisija gali apriboti / apibrėžti valstybių narių nukrypti leidžiančių nuostatų taikymą iš dalies pakeisdama deleguotuosius ir įgyvendinimo aktus ir užtikrinti labiau suderintas norminamąsias taisykles. Komisija ir valstybės narės galėtų padidinti skaidrumą tvarkydamos nuolat atnaujinamas ir skaidrias nacionalines ir Komisijos interneto svetaines, teikdamos informaciją Augalų, gyvūnų, maisto ir pašarų nuolatiniame komitete ir viešai ją skelbdamos Komiteto interneto svetainėje. Be to, nuolat vykdoma mokymo programa „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ bus toliau remiamas įgyvendinimas valstybėse narėse, nes ji suteiks galimybę gilinti žinias, teikti informaciją ir rengti praktines pratybas.

4.7. Dėmesys rizika grindžiamoms prevencijos, biologinio saugumo ir priežiūros priemonėms

Vertinime atkreiptas dėmesys į tai, kad padaryta didelė pažanga siekiant gauti tam tikromis į sąrašą įtrauktomis gyvūnų ligomis, kurias Sąjungoje privaloma likviduoti, pvz., tuberkulioze, brucelioze ar pasiutlige, neužkrėstos teritorijos statusą, pereinant nuo į likvidavimą orientuoto modelio prie prevencijos ir kontrolės[23]. Iš vertinimo matyti, kad pagal šią sistemą vykdoma priežiūra yra sustiprinta taikant rizika grindžiamą požiūrį. Kita vertus, jame pastebima, kad pagrindinė veiklos vykdytojų priežiūra atliekant gyvūnų sveikatos patikrinimus pagal Gyvūnų sveikatos teisės akto 25 straipsnį vykdoma nevienodai, taip pat nevienodai užtikrinamas biologinis saugumo reikalavimų vykdymas ir trūksta išteklių, ypač veterinarijos gydytojų. Nacionalinio lygmens priežiūros tinklų stiprinimas ir suderinimo su ES lygmens rodikliais užtikrinimas siekiant išlaikyti vienodas sąlygas visose valstybėse narėse[24] galėtų padėti įgyvendinti lankstų, rizika grindžiamą požiūrį, pritaikytą atsižvelgiant į vietos aplinkybes, kuris būtų pateisinamas tik tuo atveju, jei būtų grindžiamas patikimomis priežiūros sistemomis.

Siekdama atsižvelgti į vertinimo metu pakartotą prašymą, Komisija gali parengti taisykles, kuriose būtų nustatyti gyvūnų sveikatos patikrinimų kriterijai ir bazinis dažnumas, taip pat parengti biologinio saugumo gaires, atsižvelgdama į tai, kad valstybės narės savo svarstymuose aiškiai teikė pirmenybę gairėms, o ne teisės aktams.

4.8. Skiepijimo optimizavimas visoje ES

Kaip nurodyta 3.1 punkte, atlikus vertinimą, pripažintas ir palankiai įvertintas esminis Gyvūnų sveikatos teisės akto pokytis, kuriuo numatyta didesnė skiepijimo nuo gyvūnų ligų aprėptis ir lankstesnis šios priemonės taikymas, bei pateikta keletas gerų tokios praktikos pavyzdžių. Dėl kaip niekad didelio gyvūnų, kuriuos dėl ligų plitimo teko sunaikinti pastaruoju metu, skaičiaus, esant galimybei, skiepijimas turėtų būti taikomas plačiau, be kita ko, kaip prevencijos priemonė.

Reaguodama į tai, Komisija įvertins, ar dabartinės skiepijimo taisyklės ir į jas įtraukti principai atitinka paskirtį ir ar požiūris į įvairias A kategorijos ligas atitinka poreikius, atsižvelgdama į galimą tokių pokyčių poveikį ekonomikai, visuomenei ir prekybai. Šis darbas turėtų būti atliekamas platesniame tarptautiniame daugiašaliame kontekste, atsižvelgiant ne tik į ES taisykles, bet ir į tarptautinius standartus bei prekybos reikalavimus. Todėl Komisija toliau bendradarbiaus su WOAH, prekybos partneriais ir kitais tarptautiniais suinteresuotaisiais subjektais, kad skatintų mokslu grindžiamą požiūrį į skiepijimą, prisidėtų prie tarptautinių standartų rengimo ir sumažintų nepagrįstas prekybos kliūtis, siejamas su skiepijimo taikymu.

---

23 Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3.4 punktas, p. 26.

24 Išorės tyrimo 5.6 punktas.

Komisija taip pat reguliariai aptars su valstybėmis narėmis ir pramonės atstovais, kaip užtikrinti geresnį vakcinų nuo tokių gyvūnų ligų prieinamumą. Komisija taip pat prašys pateikti mokslines rekomendacijas, kuriomis būtų galima pagrįsti sprendimus dėl veiksmingiausio skiepijimo taikymo susiklosčius įvairiems scenarijams ir tą darant skirtingais tikslais, t. y. siekiant užtikrinti didesnį ligų kontrolės priemonių veiksmingumą taikant skubų skiepijimą arba naudojant jį kaip ligų prevencijos priemonę.

4.9. Administracinės naštos, išlaidų, ataskaitų teikimo naštos ir tam tikrų priemonių sudėtingumo mažinimas

Remiantis atliktu vertinimo tyrimu, nustatytos rizika grindžiamos priemonės yra ekonomiškai efektyvesnės. Jau matoma tam tikra konkreti jų nauda, pvz., tam tikruose regionuose užtikrinamas veiksmingesnis ankstyvas paukščių gripo nustatymas[25]. Tačiau ši nauda juntama dar ne visur. Dėl mokymų ir naujų įpareigojimų, pvz., gyvūnų sveikatos patikrinimų, įgyvendinimo taip pat padidėjo išlaidos.

Be to, kai kuriais atvejais, pvz., įvykus AKM protrūkiui, taikytinos specialios taisyklės, kuriomis, be Gyvūnų sveikatos teisės akto bendrųjų nuostatų, buvo nustatyti papildomi skirstymo į zonas elementai ir perkėlimo apribojimai, buvo įvertintos kaip sudėtingesnės, nes jomis vėl buvo sugrįžta prie atskiro požiūrio į kiekvieną ligą, taip pat sugriežtinti dokumentams keliami reikalavimai ir sukelta painiavos tiek veiklos vykdytojams, tiek prekybos partneriams. Valstybės narės ir veiklos vykdytojai taip pat pranešė apie padidėjusį darbo krūvį, susijusį su ankstyvu gyvūnų ligų nustatymu ir priežiūra.

Kita vertus, buvo supaprastinti tam tikri praktiniai aspektai. Komisija pateikė paaiškinimus, kad būtų galima atskirti nedidelės rizikos gyvūnų perkėlimą (pvz., tam tikrų gyvūnų augintinių ir nelaisvėje laikomų paukščių), o kai kuriose valstybėse narėse nustatytos tam tikros nacionalinės priemonės, pvz., panaikintas mokestis už mėgėjams išduodamus pažymėjimus. Įsitikinta, kad supaprastinimas yra įmanomas pagal galiojančią teisinę sistemą. Tačiau vertinimo tyrime taip pat atkreiptas dėmesys į skirtingus nacionalinius įpareigojimus ir papildomas ES taisykles, kuriuos, daugelio nuomone, sunku įgyvendinti.

Todėl Komisija toliau naudosis supaprastinimo galimybėmis ir tuo tikslu iš dalies pakeis galiojančius deleguotuosius ir įgyvendinimo aktus, laikydamasi įrodymais ir rizika grindžiamo požiūrio. Komisija taip pat gali apsvarstyti galimybę **apriboti arba aiškiau apibrėžti nukrypti leidžiančių nuostatų taikymą valstybėse narėse**, iš dalies pakeičiant deleguotuosius ir įgyvendinimo aktus ir užtikrinant labiau suderintas taisykles.

4.10. Finansavimo problemų sprendimas

Vertinimo tyrime atkreiptas dėmesys į keletą atvejų, kai pritrūko tinkamų finansinių mechanizmų, visų pirma siekiant kompensuoti ūkininkams nuostolius, patirtus dėl ligų protrūkių, bei susijusias išlaidas. Nors tyrime laikytasi nuomonės, kad tai buvo nenumatytas poveikis, aiškiau apibrėžus atsakomybę, finansiniai įsipareigojimai buvo perkelti ant ūkininkų pečių.

[25] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, 4.1.1 punktas, p. 39–41.

Patirtis, susijusi su bendru ES finansavimu, parodė, kad dėl tam tikrų gyvūnų ligų didelio masto protrūkių, kurie sukelia dideles krizes, nenuspėjamumo būtina užtikrinti galimybę pasinaudoti krizių rezervo fondu su gyvūnų ligomis susijusioms neatidėliotinoms priemonėms finansuoti.

Komisija atkreipė dėmesį į šiuos susirūpinimą keliančius klausimus ir jie taip pat bus sprendžiami įgyvendinant Gyvulininkystės strategiją bei naująją daugiametę finansinę programą.

4.11. Nuoseklumo atsižvelgiant į kitus teisės aktus ir sąsajų su jais stiprinimas

Atliktas vertinimas patvirtina, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktas iš esmės suderintas su kitomis ES politikos sistemomis, įskaitant bendros sveikatos koncepciją. Jo tikslais sustiprinti bendrosios rinkos, visuomenės sveikatos, maisto saugos ir aplinkos apsaugos tikslai. Vis dėlto tebėra tam tikrų neatitikimų.

4.11.1. Bendros sveikatos koncepcija

Pastebima, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktas prasmingai suderintas su bendros sveikatos koncepcija. Gyvūnų sveikatos teisės aktas atspindi aiškų teisėkūros įsipareigojimą ir tebėra aktualus siekiant jame nustatytų bendrųjų tikslų. Tačiau įvairios suinteresuotųjų subjektų grupės skirtingai vertina jo praktinio suderinimo ir veikimo veiksmingumo lygį, o įgyvendinimo ir integravimo požiūriu šis reglamentas vertinamas kaip turintis svarbių pranašumų ir keliantis nuolatinių iššūkių[26]. Toliau kyla sunkumų siekiant jį veiksmingai taikyti, ypač siekiant integruoti aplinkos sveikatos klausimus, užtikrinti skirtingų sektorių bendradarbiavimą ir veiksmingiau koordinuoti veiksmus gyvūnų, žmonių ir aplinkos sveikatos sistemose, visų pirma su zoonozėmis ir laukine gamta susijusios rizikos klausimais.

Komisija toliau padės valstybėms narėms didinti nuoseklumą ir stiprinti daugiadalykę integraciją šiose šalyse, daugiausia dėmesio skirdama dalijimuisi geriausia praktika.

Naujajame įgyvendinimo reglamente dėl nenumatytų atvejų planų (taip pat žr. pirmiau), kurį numatoma priimti 2026 m., Komisija reikalaus, kad valstybės narės paaiškintų veterinarijos institucijų bendradarbiavimo su atitinkamomis visuomenės sveikatos institucijomis ir, kai tinkama, su aplinkos apsaugos ir kitomis institucijomis procedūras.

4.11.2. Gyvūnų sveikatos teisės aktas ir sąsaja su užkrečiamųjų spongiforminių encefalopatijų ir zoonozių taisyklėmis

Nepaisant to, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktu nustatytas struktūrizuotas, rizika grindžiamas požiūris į gyvūnų ligų kontrolę, jis tebėra nevisiškai suderintas su anksčiau priimtais teisės aktais, susijusiais su Užkrečiamųjų spongiforminių encefalopatijų (USE) reglamentu[27] . Suinteresuotųjų subjektų, visų pirma kompetentingų institucijų, pateikta informacija atskleidė, kad atskirų USE ir kitų zoonozinių ligų teisinių sistemų išlaikymas lėmė reglamentavimo susiskaidymą ir sukėlė įgyvendinimo sunkumų. Tai, kad USE nėra įtrauktos į Gyvūnų

[26] Išorės tyrimas, 4.3.7 punktas, p. 143.

[27] 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 999/2001, nustatantis tam tikrų užkrečiamųjų spongiforminių encefalopatijų prevencijos, kontrolės ir likvidavimo taisykles, http://data.europa.eu/eli/reg/2001/999/oj.

sveikatos teisės akte nustatytą ligų skirstymo į kategorijas procesą, sukelia painiavą veiklos vykdytojams ir valdžios institucijoms, apsunkina ligų prioritetų nustatymą, daro įtaką bendro finansavimo sprendimams ir silpnina informavimą apie riziką sveikatai[28]. Tyrimo duomenimis, pašalinus šiuos neatitikimus būtų užtikrintas tiek teisės aktų nuoseklumas, tiek veiksmingesnis su ligomis susijusio ES finansavimo paskirstymas.

Tam tikrus USE taisyklių aspektus Komisija jau aptaria 2025 m. gruodžio mėn. priimtame bendrajame maisto ir pašarų saugos supaprastinimo rinkinyje[29]. Be to, ji pradės išsamią USE taisyklių peržiūrą ir apsvarstys galimybę įtraukti jas į Gyvūnų sveikatos teisės akto taikymo sritį.

Komisija taip pat **peržiūrės, supaprastins ir atnaujins galiojančią zoonozių direktyvą** ir apsvarstys, kaip į Gyvūnų sveikatos teisės aktu sukurtą sistemą įtraukti kitus zoonozių sukėlėjus.

4.11.3. Sąsajų su gyvūnų gerove paaiškinimas

Nors atliekant vertinimo tyrimą, nenustatyta jokių tiesioginių teisinių prieštaravimų / neatitikimų gyvūnų gerovės taisyklėms, pastebima, kad esama tam tikrų nesutapimų, visų pirma protrūkių metu taikomos gyvūnų vežimo ir naikinimo praktikos srityse, ypač kai kuriose ūkininkavimo sistemose. Paprastai tokie susirūpinimą keliantys klausimai labiau susiję su konkrečiais tam tikrų laikinųjų ligų kontrolės priemonių ir platesnės ūkininkavimo praktikos taikymo atvejais ir daugeliu atveju jų įgyvendinimu vietos lygmeniu, o ne su teisinėmis nuostatomis.

Komisija gali toliau spręsti šiuos klausimus remdamasi EFSA pateiktomis ir Gyvulininkystės strategijoje išdėstytomis mokslinėmis rekomendacijomis**.** Komisija taip pat gali apsvarstyti galimybę parengti specialią mokymo programą „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“, skirtą konkretiems klausimams, susijusiems su gyvūnų sveikatos ir gyvūnų gerovės sąsaja esant įvairiems protrūkių scenarijams, visų pirma susiklosčius kritinėms situacijoms, turinčioms įtakos gyvūnų vežimui, laikymo sąlygoms arba naikinimui ligų protrūkių metu.

5. IŠVADOS

Apibendrinant, iš vertinimo matyti, kad Gyvūnų sveikatos teisės aktas yra tvirtas suderintos ES gyvūnų sveikatos politikos pagrindas. Palyginti su ankstesne sistema, perėjimas prie prevencijos, rizika grindžiamo sprendimų priėmimo ir integravimo į platesnius ES tikslus žymi svarbų žingsnį į priekį šioje politikos srityje. Tačiau ir toliau kyla sunkumų dėl nevienodo įgyvendinimo, įžvelgiamo teisinių priemonių sudėtingumo ir dėl nepakankamo aiškumo suinteresuotiesiems subjektams.

Komisija nustatė sritis ir veiksmus, kuriais būtų galima išspręsti šias problemas, pasitelkiant, pvz., supaprastinimą, gebėjimų stiprinimą, glaudesnį veiklos vykdytojų, valstybių narių ir Europos Komisijos bendradarbiavimą, siekiant įgyvendinti labiau prevencinį požiūrį. Tai padėtų išnaudoti Gyvūnų sveikatos teisės akto potencialą apsaugant gyvūnų ir visuomenės sveikatą, skatinant atsparumą ir remiant ES žemės ūkio maisto produktų sektoriaus konkurencingumą. Šiame etape pirmenybė teikiama ne esminei reformai, o konsolidavimui,

---

28 Išorės tyrimas, 4.4.2 punktas, p. 151.

29 Teisės aktų supaprastinimas - Maisto sauga - Europos Komisija.

paaiškinimui ir nuosekliam įgyvendinimui visoje Sąjungoje. Atliekant bet kokius būsimus teisės aktų pakeitimus, bus remiamasi nuolatinės stebėsenos rezultatais ir surinktais įrodymais.